

40 שנה למרכז הסיוע / אורי שרמן*

...40 איזה מספר...

- למספר 40 ביהדות יש משמעויות רבות. הוא מופיע פעמים רבות במקורות שונים.
- המבול נמשך 40 יום ו-40 לילה, זהו הזמן שלקח לעשות "Restart" לעולם.
- 40 שנה הלכו בני ישראל במדבר, כדי להפוך מעם של עבדים לבני חורין.
- משה שהה בהר סיני 40 יום ו-40 לילה, כדי לקבל את התורה.
- 40 יום לקח למרגלים לתור את הארץ, להכיר אותה.
- "ותשקוט הארץ 40 שנה" זהו המשפט המסמל מעבר של דור ותקופת שלטון.
- "בן 40 לביתה" - המדרש מתאר שרק בגיל 40 הילד באמת מבין את הדברים שהוריו לימדו אותו.
- ע"פ התפיסה המסורתית ניתן ללמוד את תורת הסוד (ספר הזוהר) רק לאחר גיל 40.
- ועוד...

כשאנו מסתכלות/ים על דוגמאות אלו, ניתן להתייחס אליהן כתיאור של סיפור היסטורי או מיתי, או כניסיון לומר משהו מעבר, על תהליך של שינוי אישי או חברתי. נראה כי המספר 40 מסמן פרק זמן שבין היווצרותו של רעיון להגשמתו, בין התחלת הדיבור הפנימי עליו לבין שינוי המציאות החיצונית בעקבותיו (ייתכן וההשראה לרעיון זה לקוחה מהעובדה שהריון נמשך 40 שבועות).

כך למשל, אם ניקח את סיפור יציאת מצרים - מדוע נדרשו בני ישראל ללכת 40 שנה במדבר שחצייתו קצרה בהרבה? נראה כי 40 שנה אלו מסמלות את המהפך התודעתי הנדרש מאדם שנולד וחי כעבד בכדי שיוכל לראות את עצמו בן חורין, עצמאי.

ניתן להשתמש בתיאור מצב זה, גם בסיפור שלנו, כאן במרכז הסיוע ובתהליך שאנו מובילות ומובילים מאז הקמתו. מרכז הסיוע קם בעקבות צורך ממשי במציאות, הנפגעות/ים שסבלו ממצוקה וקושי רב ובעיקר מבדידות, היו זקוקות למענה. החל מהקמתו, המרכז היווה מקום שנתן תמיכה, ליווי ותחושת שייכות, בית לנפגעות.

אך בנוסף לצורך בסיוע לנפגעות, המרכז הוקם כחלק מהבנה שישה בעיה במציאות החיים, באופן שבו החברה שלנו מתנהלת. אולי בדומה להגעתנו של משה למצרים, המרכז הוקם תוך רצון לעשות שינוי חברתי. במשך שנים (עד היום), נשים הסתובבו ברחוב ובבית בחשש, על גופן ועל שלומן. הפחד הזה היה כל כך ברור ומופנם, שלא היה נראה שיכול להיות אחרת ושאפשר לשנות מצב זה.

כשמסתכלים אחורה 40 שנה, נראה כי המרכז הצליח במטרותיו, אך חלו שינויים משמעותיים בחברה שלנו. אך נראה כי הדרך עוד ארוכה. ייתכן ותחושה זו, של התקדמות ומצד שני חזרה לאחור, קשורה למורכבותה של האלימות המינית. להבדיל ממצרים, המשעבד הוא לא אויב חיצוני, הוא אינו עם או אדם זר, המשעבד יכול להיות האדם הקרוב ביותר (אולי אפשר לומר שאפילו בתוך כל אחד מאיתנו יש חלקים תוקפניים שצריך לעבוד עליהם). ממצרים היה אפשר לצאת, פיזית. כאן, כחברה, אין לנו את הפריווילגיה לברוח מהבעיה, אנחנו חייבות/ים להתמודד איתה. לכן, השינוי הוא מורכב הרבה יותר, הוא דורש מהפכה תודעתית אצל כולנו, גברים ונשים, בדרך כזו שתפיע גם על אלו שממשיכים לשעבד ולהאמין בשעבוד.

ב-40 השנים האחרונות החברה שלנו צעדה צעדי ענק ביחס לאלימות מינית: בשנים הראשונות להקמת מרכז הסיוע בית המשפט העליון הכיר באפשרות שאונס יכול להתרחש בתוך מערכת הנישואין; בעשור הבא הוכנס יסוד ההסכמה לעבירת האינס בחוק העונשין; ובעשור שלאחריו הוסדר החוק למניעת הטרדה מינית. מעבר לשינוי חקיקה אלו, נראה כי השיח החברתי בנוגע לאלימות מינית השתנה לבלי היכר, ובשיאו קמפיין #METOO.

אמנם הזירה המשפטית עדיין אינה מצליחה לתת מענה מספק לנפגעות, ויש לפנינו עוד עבודה רבה, אך מאז הכוחות השתנה באמת. אותם דברים שנאמרים במרכז הסיוע מהיום שהוקם ונחשבו אז לאוונגרד פמיניסטי, נאמרים היום גם על ידי אנשים (ונשים) שמצהירים על עצמם שהם "אינם פמיניסטים, אבל...". אז אמנם, אנחנו כבר לא באותה מצרים, ואפשר לדבר

על שינוי, אבל נראה שעדיין לפנינו עבודה רבה.

מה הלאה...

40 שנה זוהי תקופה, תקופה שמאפשרת לנו להישיר מבט ולהתקדם יחד אל עבר האתגרים הבאים שלנו. להיכנס גם למקומות מורכבים יותר שאינם זירות הפעולה המוכרות לנו, לראות כיצד ניתן לפעול גם במקומות שאינם הסביבה הטבעית והמוכרת של מרכז הסיוע.

מרכז קו הסיוע לגברים דתיים, חשוב לי שנצליח לפעול ולהיות רלוונטיים/ות גם בקרב קהלים מגוונים שתפיסת המציאות שלהם שונה ואחרת. לשמור על זהותנו תוך מתן כבוד לזהותם של אחרים.

ניתן לראות מורכבות זו, באופיו של הקו הדתי אותו אני מרכז. קו הסיוע לגברים דתיים הוקם לפני כמעט 20 שנה, אך קיומו אינו משמעותי דיו בכדי שנוכחותו תורגש במרחב הסיוע הכללי. כשמנסים להבין מדוע זה המצב, ניתן לציין סיבות רבות ומגוונות הקשורות להיבטים קונקרטיים, אך לצד היבטים אלו ניתן לציין את הקשיים המהותיים הקשורים למהותו של הקו.

קו הסיוע לגברים דתיים נמצא בתווך שבין עולמות, עולם הסיוע לנפגעות ומצד שני, עולמם של גברים דתיים. מרכז הסיוע צמח מתוך התנועה הפמיניסטית, תנועה שמכירה בכך שאלומות מינית אינה רק תופעה פרטית המתרחשת בין פוגע לנפגע, אלא ביטוי מומשי של יחסי כוחות פטריאכליים. הפגיעה נוצרת מתוך רצון להשפיל ולהקטין, ליצור היררכיה של שולט ונשלט. הפגיעה נוצרת מהמצב החברתי הקיים ובו זמנית, מייצרת ומשמרת אותו. לאור הבנה זו, מרכז הסיוע מנסה להביא לשינוי של המבנה החברתי הקיים וליצור חברה פחות היררכית ויותר שיוויונית.

מערכת ערכים זו, נתפסת על ידי חלקים נרחבים מהקהילה הפמיניסטית ומהקהילה הדתית, כאנטי-תזה לתפיסה הדתית השמרנית שדוגלת בחשיבותם של המבנים החברתיים הקיימים לחוסנה של החברה. הסתכלות זו, הרואה בשני עולמות אלו כשני קצוות שאינם ניתנים לגישור ומאיימים

אחד על השני, משפיעה על הנפגעים עצמם ועל האפשרות להעניק להם סיוע.

כתוצאה מפער זה, גברים דתיים שנפגעו נשארים לבד. לעיתים קרובות מדי, הפגיעה מוציאה אותם מהקהילה שבה גדלו, ועובדת היותם גברים דתיים מקשה על היכולת שלהם למצוא מקום במרחבי הסיוע.

וזו המשימה המרכזית שעומדת בפני כרכז, יצירת גשר ומרחב ביניים שבתוכו יוכל הקו לצמוח ולשגשג, נקודת מפגש בין שני העולמות האלו. יצירה זו דורשת נכונות של מרכז הסיוע לפתוח את שערו לגברים הדתיים, ובמקביל הגברים הדתיים נדרשים לתת אמון ולשתף פעולה עם מרכז הסיוע.

התפיסה העקרונית שמהווה בסיס ליצירת נקודת מפגש זו היא היכולת לשמור על זהותנו תוך מתן כבוד לזהותם של אחרים. תפיסה רלוונטית גם ביחס לקהלים אחרים בחברה הישראלית שזהותם ותפיסותיהם שונות מהתפיסה המרכזית של מרכז הסיוע.

*רכז קו הסיוע לגברים ונערים דתיים וחרדים במרכז סיוע תל אביב.